

”Barents 2020”

Et virkemiddel for en
framtidrettet nordområdepolitikk

Oslo, september 2006

Mandat for rapporten

”Barents 2020” ble lansert av regjeringen i et foredrag ved utenriksminister Jonas Gahr Støre i Tromsø den 10. november 2005. I foredraget heter det:

Men vi behøver også nye virkemidler, og det er spesielt et behov for å ta det helhetlige og samordnende grepet som skal til for at Norge skal lede an i utviklingen i nord. Regjeringen har derfor besluttet å lansere en langsiktig og tverrsektoriell satsning på forskning og utvikling i nordområdene. Vi kaller prosjektet ”Barents 2020”.

Gjennom dette prosjektet skal vi skaffe nye russiske og vestlige partnere til norskledede utviklingsprosjekter i nordområdene.

”Barents 2020” skal få i gang konkrete samarbeidsprosjekter – under norsk ledelse – som kan engasjere både Russland og vestlige land. Det skal fungere som et bindeledd mellom internasjonale kompetansemiljøer, akademiske institusjoner, næringslivs- og industriinteresser i ulike land som er opptatt av nordområdene.

I juni 2006 fikk Arve Johnsen i oppdrag av utenriksministeren å utarbeide, med sekretariatsassistanse fra Sverre Jervell, nærværende rapport om ”Barents 2020” med vekt på petroleumsvirksomheten. Johnsen ble anmodet om å komme med forslag til en konkretisering av de politiske ideene bak ”Barents 2020” med hensyn til prosjekter, finansiering, organisering og framdriftsplan.

Innhold

Forord	6
Fra Barentssamarbeidet til ”Barents 2020”	8
Petroleumsvirksomheten fra Nordsjøen til Barentshavet	8
”Barents 2020” og norsk nordområdepolitikk	10
”Barents 2020” og norske komparative fortrinn	13
Etablering av norsk-russisk industriell og økonomisk samarbeidssone (Pomorsonen) ..	17
”Barents 2020”. Prosjekter	23
Organisering	41
Finansiering	42
Plan for det videre arbeidet	43
.....	
Sammendrag av rapporten	44

Nordområdene (Ill: Utenriksdepartementet)

Forord

Regjeringen lanserte i september 2005 et program for en langsiktig satsing på forskning og utvikling i nordområdene. Programmet fikk betegnelsen ”Barents 2020”. Med dette forslaget satte utenriksministeren kunnskap og forskning i sentrum for norsk nordområdepolitikk. Hans visjon var Norge som ledende kunnskapsnasjon i nord.

Lanseringen av ”Barents 2020” er også en justering av perspektivet for norsk nordområdepolitikk. En vesentlig del av satsingen fra midten av 1990-årene var rettet mot fortidens atomforurensning. Gjennom atomsikringsprogrammet med støtte til opphugging av russiske ubåter, gjorde norske myndigheter en innsats for å rydde opp etter den kalde krigen i nord. Gjennom folk-til-folk samarbeidet i regi av

Barentssamarbeidet ble ny tillit bygd opp på tvers av en lenge lukket grense. Med ”Barents 2020” rettes oppmerksomheten mot framtiden og de nye muligheter og utfordringer som skapes av petroleumsressursene i Barentshavet.

Utenriksministeren ga i juni i år under tegnede i oppdrag å utforme en rapport om ”Barents 2020” med forslag til prosjekter, organisasjonsform, finansiering og framdriftsplan for petroleumsvirksomheten i nord. I dette arbeidet har utformingen av konkrete prosjekter stått sentralt, basert på prinsippet om en offentlig-privat deling av investeringene (”spleiselag”).

”Barents 2020” legger til grunn at det skal være et helhetlig syn på nordområdene, der petroleumsteknologi, forvaltning av levende havressurser og miljøsikring, samt de større samfunnsmessige konsekvenser av virksomheten utgjør en helhet. Slik sett bør regjeringens politikk for kunnskaps- og kompetanseoppbygging i nord bygge på tre pilarer: (1) utvikling av petroleums-teknologi (jfr. denne rapport), (2) planen for *en helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten* og (3) øvrige miljøprosjekter og konsekvensene for samfunnet som behandles av regjeringens ekspertutvalg for nordområdene under ledelse av rektor Jarle Aarbakke.

Perspektivet i denne rapporten er utfordringer knyttet til petroleumsvirksomheten i nordområdene. Dette er en viktig side ved kunnskapsoppbyggingen i nord. Øvrige sider ved kunnskapsoppbyggingen i nord vil bli fulgt opp av andre aktører og i andre sammenhenger.

I rapporten foreslås elleve prosjekter som har tilknytning til *petroleumsvirksomheten*, hvorav fem prioriteres med henblikk på igangsetting i 2007.

Prosjektforslagene er et resultat av drøftelser med relevante bedrifter og forskningsinstituttene. For hvert av de prioriterte prosjektene er det foreslått en prosjektleder og partnere. Prosjektforslagene er bedriftenes og forskningsinstitusjonenes bidrag til den felles nasjonale satsing på teknologi- og forskningsutvikling som skal danne grunnlaget for "Barents 2020". Det forutsettes at staten bidrar med direkte finansiell medvirkning, slik at "Barents 2020" blir en offentlig – privat fellesinnsats. I rapporten foreslås omfang av og form på den statlige innsatsen.

Når staten har avklart størrelsen og formen på sin finansielle medvirkning og prosjektene er politisk behandlet, forutsettes det at utfallet drøftes med bedriftene og forskningsinstitusjonene. Det antas at forholdene da ligger til rette for å invitere utenlandske partnere. Alle prosjektene er utformet med sikte på russisk deltakelse basert på gjensidig forpliktende og seriøse forretningsavtaler.

I rapporten foreslås etablering av en norsk – russisk industriell og økonomisk samarbeidssone mellom Kirkenes og Petsjenga over grensen i nord (Pomorsken). Tanken er at Norge og Russland i samarbeid skal utvikle de omfattende landanleggene som kreves ved utbygging av petroleumsfunn i Barentshavet. Man kan oppnå betydelige effektivitetsgevinster ved å bygge på de naturlige forutsetninger som partene har. Sonen vil kunne framstå som en viktig arena for samarbeid mellom selskaper.

Arve Johnsen

Oslo, september 2006

1. Fra Barentssamarbeidet til ”Barents 2020”

Barentssamarbeidet (III: Barentssekretariatet)

Barentssamarbeidet ble etablert i januar 1993 da representanter for tretten land møttes til et utenriksministtermøte i Kirkenes og etablerte Barentsrådet og Regionrådet

Det er gått over ti år siden samarbeidet ble etablert, og norske myndigheter har brukt nærmere 2 milliarder kroner på samarbeidstiltak i Barentsregionen, inklusive samarbeidet om atomsikkerhet. Gjennom folk-til-folk samarbeidet på regionalt nivå er det skapt tillit på tvers av øst/vest-grensen i nord. Det er utviklet et omfattende nettverk mellom nordmenn og russere.

På enkelte felt har man ikke lykket med å innfri ambisjonene fra 1993. Det gjelder for eksempel samarbeid på tvers av grensen med sikte på å skape arbeidsplasser og ny vekst i Nord-Norge. Samarbeidet har dessuten i liten grad fanget opp petroleumsutviklingen i havområdene i nord. Det henger sammen med at Barentssamarbeidet slik det ble definert i 1993, ble konsentrert om landområdene.

Første kapittel i samarbeidet omfatter perioden fra 1993 til 2005. Da ble det lagt et godt fundament for det videre samarbeidet i nord.

”Barents 2020” kan bli starten på et nytt kapittel i Barentssamarbeidet. En viktig oppgave blir å utvikle et konkret samarbeid i petroleumssektoren i nord parallelt med oppfølgingen av den helhetlig forvaltningsplanen for Barentshavet.. I ”Barents 2020” foreslås det flere prosjekter der norske erfaringer og norsk teknologi kan kombineres med russiske ressurser og erfaringer. Det anbefales å etablere en norsk-russisk industriell og økonomisk samarbeidssone over grensen i nord, slik at Norge og Russland kan legge forholdene til rette for en felles utvikling av landbasert næringsvirksomhet med utgangspunkt i olje- og gassutvinningen.

2. Petroleumsvirksomheten fra Nordsjøen til Barentshavet

To særtrekk ved utviklingen av norsk petroleumsvirksomhet fra starten i Nordsjøen for over førti år siden og fram til den forestående åpning av petroleumsproduksjonen i Barentshavet bør fremheves:

For det første ble det fattet *vikige politiske vedtak* da petroleumsvirksomheten startet opp i Nordsjøen. Vedtakene omfattet bl.a. bruk av et konsesjonssystem, skattlegging, etableringen av Olje- og bergverksavdelingen i industridepartementet, senere OED; Oljedirektoratet; Statoil og retningslinjer om bruk av norske varer og tjenester i petroleumssektoren. Disse politiske vedtakene ble retningsgivende for norsk petroleumsutvikling i de påfølgende ti-

årene. Denne rapporten tar som utgangspunkt at det, i tillegg til eksisterende lover, regelverk og industriell praksis, vil være behov for nye politiske vedtak om den forestående petroleumsvirksomheten i nordområdene.

Et slikt nytt og framtidsrettet vedtak er etableringen av ”Barents 2020”.

For det andre har det helt fra starten av petroleumsvirksomheten vært stor *vilje og evne til å investere i petroleumsteknologi og forskning*. Disse investeringene har gjort det mulig å løse teknologiske utfordringer og effektivisere petroleumproduksjonen, blant annet å øke uttaket av petroleum fra reservoarene. Forskningen har ofte vært bygd omkring et partnerskap mellom oljeselskapene, leverandørindustrien, forskningsinstitusjonene og myndighetene. Gevinstene fra denne forskningen har gjennomgående vært langt større enn investeringene som krevdes. Investeringer i forskning og ny teknologi blir viktig også for norsk petroleumindustri i Barentshavet og vil bl.a. kunne inngå som ledd i ”Barents 2020”.

Det er ikke bare behov for framtidsrettede politiske vedtak og for satsing på teknologi og forskning i nordområdene, men også behov for å trekke inn en utenrikspolitisk dimensjon, samt å se satsingene i et bredere miljø- og ressursforvaltningsperspektiv.

Den geopolitiske og utenrikspolitiske dimensjonen

Petroleumsvirksomheten i Nordsjøen hadde en *geopolitisk og utenrikspolitisk dimensjon*. Det geopolitiske og utenrikspolitiske perspektivet kommer inn med enda større tyngde i Barentshavet der Norge er nabo med stormakten Russland, verdens største eier og eksportør av gass og en av de største eksportørene av olje. I

nord er det også uavklarte suverenitetsspørsmål.

I russisk politikk i nordområdene har det sjelden vært et klart skille mellom myndighetene og bedriftene, og russerne vil gjerne se ulike økonomiske og politiske problemstillinger ved det bilaterale forholdet til Norge i sammenheng.

De utenrikspolitiske sidene ved utviklingen er viktigere i dag enn tidligere som følge av at energi i økende grad oppfattes og brukes som et maktmiddel i forholdet mellom stater, særlig på grunn av knappheten på energiressurser. Det fører til en større konkurranse og følgelig økt politisk interesse for å utvikle ressursene i nordområdene. Langsiktig energisikkerhet blir i mange land oppfattet som en del av landenes sikkerhetspolitikk.

Miljø- og ressursforvaltningsdimensjonen

Norsk politikk i nordområdene må bygge på et *helhetlig perspektiv*. Det er nødvendig at petroleumsvirksomheten vurderes i nær sammenheng med miljøet og de levende havressursene. Derfor må *Helhetlig forvaltningsplan for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten*, som regjeringen la fram i mars 2006, utgjøre en sentral pilar i tillegg til ”Barents 2020”.

Selv om denne rapport har et fokus på hvordan Norge kan posisjonere seg i nord ved å utvikle sine komparative fortrinn hva angår petroleumsteknologi og geografi, er prosjektene satt inn i en bredere ramme der hensynet til miljøet og de levende havressursene tillegges betydelig vekt. Det kommer til uttrykk blant annet i prosjektet ”Barentshavet på skjerm – sanntids overvåking av havområdene i nord”. Det er i norsk interesse å få engasjert andre land i arbeidet for å sikre miljøet og

levende ressurser i nord, særlig Russland. Også samarbeid med andre europeiske land, ikke minst de som er opptatt av miljø- og ressursituasjonen i nord, som Tyskland og nordiske naboland, er viktig for Norge. Norge bør påta seg et ansvar for miljø, ressursutvikling og utvikling av petroleumsteknologi i nordområdene og på den måten vil vi kunne framstå som en internasjonalt anerkjent ansvarlig forvalter av havområdene i nord.

Mellom Norge og Russland er det utviklet et viktig samarbeid om de felles fiskeressursene. Med de petroleumsprosjektene som foreslås i denne rapporten, kan det norsk-russisk samarbeidet styrkes ytterligere, inklusive miljøsam arbeidet.

3. ”Barents 2020” og norsk nordområdepolitikk

Den utenrikspolitiske delen av norsk nordområdepolitikk slik den er definert i nordområdemeldingen, hviler på to pilarer:

- Intensivert samarbeid med Russland
- Nordområdedialoger med vestlige land

Bak denne politikken ligger forestillingen om at norske politiske interesser er tjent med et nært samarbeid med Russland i nord fordi det bidrar til å styrke den regionale stabiliteten, blant annet ved å etablere et nett av positive samarbeidsrelasjoner i området.

Norges økonomiske interesser er også tjent med et nært samarbeid med russerne i nord. Det henger sammen med den betydelige kompetansen Norge har bygd opp når det gjelder petroleumsutvinning og miljøsikring til havs. Denne kompetansen kan komme til å spille en viktig rolle når de store ressursene i russisk del av Barentshavet skal utvikles.

Samarbeidet med Russland

Norge har en tradisjon for samarbeid med russerne om forvaltningen av fiskeressursene i nord. Denne samarbeids-tradisjonen utvides nå til å gjelde forvaltningen av petroleumsressursene og havmiljøet.

Russerne har flere ganger slått til lyd for et nært samarbeid med Norge i nord. De første utspillene kom alt i 1986 med Gorbatsjovs tale i Murmansk som riktig nok var svært generell i formen. I juni 2005 kom Bondevik-Putin-erklæringen, der intensjonen var styrket bilateralt samarbeid på energisektoren, bl.a. i form av et norsk-russisk energipartnerskap. Denne siden ved Bondevik-Putin-erklæringen er i liten grad fulgt opp. På andre områder derimot har det skjedd en positiv utvikling i forholdet mellom norsk og russisk petroleumsindustri. Det er noe den norske leverandørindustrien særlig merker.

I de fleste vestlige land er det i dag en noe mer nøktern holdning til den indre utvikling i Russland og til begrepet ”strategiske partnerskap”. Et samarbeid om utviklingen av Shtokman-feltet kan være et eksempel på et pragmatisk interessebasert samarbeid med strategiske konsekvenser.

Skal Norge som ledd i nordområdepolitikken få til et intensivert samarbeid med russerne, må man på norsk side legge fram konkrete forslag til samarbeid som er attraktive for russerne. Samtidig må det være en forutsetning at russiske selskaper og institusjoner deltar i konkrete prosjekter på en forpliktende måte og engasjerer seg aktivt forskningsmessig og finansielt på linje med andre partnere.

Russerne burde ha stor interesse av prosjekter som kan bidra til å heve russisk kompetanse når det gjelder petroleums-

teknologi til havs. Norge burde på sin side være interessert i russisk deltakelse i slike prosjekter, særlig av politisk-strategiske grunner. Prosjektene kan åpne for bredere samarbeid med russiske selskaper om utvikling på russisk sokkel, blant annet om samarbeid om miljøspørsmål og om utvikling av standarder for petroleumsvirksomheten til havs.

Problemet hittil har vært å finne fram til prosjekter som engasjerer russerne tilstrekkelig til at det skapes et reelt samarbeidsforhold i den forstand at de også går inn med midler og ressurser. Det setter krav til valget av partnere. Man trenger partnere som ser engasjementet som forpliktende og som har evne til å levere. Det blir dermed en viktig side ved "Barents 2020" å utvikle prosjekter som er attraktive for Russland, dvs. i praksis ofte Gazprom, og som kan engasjere selskapet på en forretningsmessig forpliktende måte.

Russerne har gode kunnskaper på en rekke naturvitenskapelige og teknologiske områder. Russerne ligger også langt framme når det gjelder kunnskap om ulike arktiske forhold, inklusive boring under is. Utfordringene ligger i å kombinere russisk kunnskap med en norsk kunnskap, samt evnen til å anvende kunnskap for å løse konkrete oppgaver.

Avgjørelsen om hvilke partnere som skal være med på utbyggingen av Shtokmanfeltet på russisk sokkel, vil mest sannsynlig bli truffet i 2007. Både Statoil og Hydro håper å komme med som partnere. En slik beslutning vil aktualisere flere av prosjektforslag i denne rapporten, også forslaget om å etablere en norsk-russisk industriell og økonomisk samarbeidssone i nord.

Samarbeid med vestlige land

Vestlige land som er opptatt av langsiktig energisikkerhet, er interessert i dialog med Norge om nordområdespørsmål.

Også Norge har interesse av dialog og samarbeid om nordområdespørsmål. Gjennom dialoger kan norske myndigheter redegjøre for norske vurderinger og interesser og dermed vinne forståelse for disse. Norge kan framstå som en mer interessant samtalepartner ved at spørsmål som angår energisikkerhet tas opp i nordområdedialogene.

Land som Tyskland, Frankrike, Canada, USA og Storbritannia er interessert i å bruke dialogene til å fremme egne interesser. Disse interessene går fra det mer generelle om å "styrke sin langsiktige energisikkerhet" til spørsmål om leveranser til utbyggingen på sokkelen i nord.

Dialogene har til nå vært gjennom en første fase som forutsetningsvis skal lede fram til en samarbeidsfase. Både fra tysk og fransk side har man etterlyst norske forslag til konkrete samarbeidsprosjekter. Tyskerne har vært mest spesifikke og har foreslått triangelprosjekter med tysk, norsk og russisk deltakelse, og da gjerne prosjekter på russisk sokkel.

Gjennom "Barents 2020" burde det være mulig å utforme prosjekter som kan fange opp denne samarbeidsinteressen og dermed gi nordområdedialogene et konkret innhold. Det kan dreie seg om prosjekter der utenlandske oljeselskaper deltar, og det kan dreie seg om prosjekter mer rettet mot utenlandske forskningsinstitutter som har kunnskap av særlig interesse for norske miljøer.

Den regionale dimensjon og urfolksdimensjonen

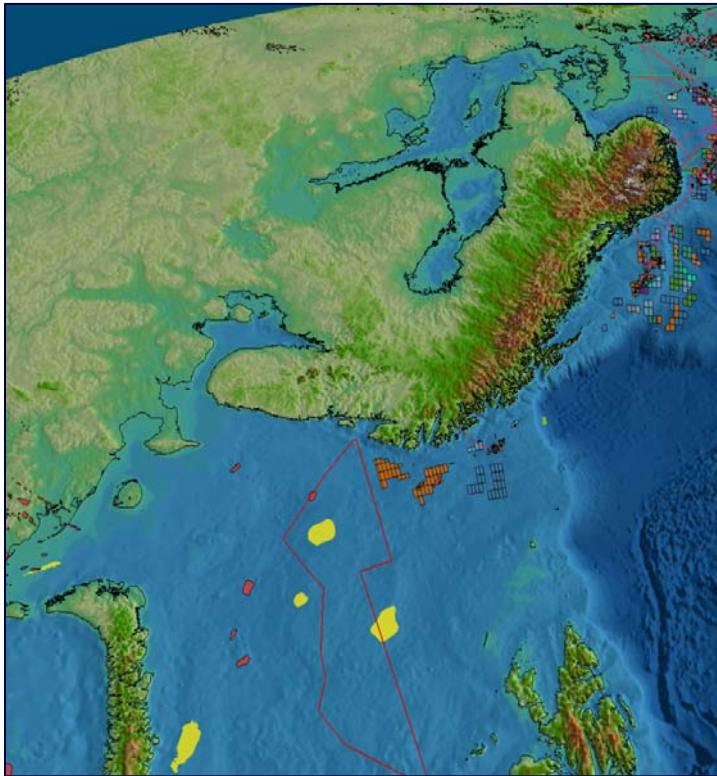
I norsk nordområdepolitikk betones den regionale dimensjonen og urfolksdimensjonen.

Den regionale dimensjonen består særlig i å sikre at den *nasjonale* nordområdepolitikken har god forankring *regionalt*. Gjennom Barentssamarbeidet ble regionale myndigheter for første gang trukket med i et grenseoverskridende samarbeidsprosjekt. I prosjekter som foreslås i denne rapporten er den regionale dimensjonen ivaretatt blant annet ved at ”Barents 2020” foreslås lagt til Tromsø og ved at forsknings- og teknologimiljøet i Tromsø gis en rolle i alle de prioriterte prosjektene. En norsk-russisk samarbeidszone over grensen i nord, som foreslås i rapporten, kan bli et viktig virkemiddel i arbeidet med å bygge opp et petroleumsbasert industrielt og teknologisk miljø i Nord-Norge.

Urfolksdimensjonen handler i første rekke om at urfolkene i nord må integreres i nordområdesatsingen som en tverr-sektoriell dimensjon. Det blir viktig å ivareta og legge til rette for urfolksdimensjonens indre og ytre perspektiv i nordområdeutviklingen. Et slikt perspektiv vil omfatte samarbeidet og forholdet mellom ulike urfolk, og også mellom urfolk og den øvrige befolkningen i nordområdene.

Derfor blir det viktig å legge til rette for en utvikling der urfolkene selv kan møte og nyttiggjøre seg de muligheter en framtidig industriell utnyttelse av naturressursene kan gi, *samtidig som urfolkenes tradisjonelle næringer, kultur, språk og samfunn utvikles på en bærekraftig måte*. Dette er grunnen til at det i prosjektlisten foreslås et prosjekt som ser nærmere på forholdet mellom urfolk og ressurser.

4. ”Barents 2020” og norske komparative fortrinn

(Illustrasjon: Statoil)

Den strategiske utfordringen

Norge råer over betydelige hav- og sokkelområder og har derfor store interesser å ivareta. Men som typisk småstat har Norge begrensede virkemidler til å ivareta disse interessene og der er her ”Barents 2020” kommer inn som et tungt nytt virkemiddel i norsk nordområdepolitikk.

Det er tenkt som det sentrale element i en strategi der den strategiske grunnide er at Norge må posisjonere seg i nord ved å utvikle de *komparative fortrinn* landet har.

Norge har komparative fortrinn på følgende tre områder:

- *teknologi* og kompetanse til å drive petroleumsvirksomhet i nord

- *geografi* med tanke på oppbygging av infrastruktur for petroleumsvirksomhet i nord
- *kunnskaper om miljø og ressurser* i arktiske farvann.

Norges komparative fortrinn på området petroleumsteknologi

De store investeringene i norsk petroleumsteknologi har gitt Norge en ledende posisjon når det gjelder petroleumproduksjon i nordlige farvann. Det er særlig merkbart når en sammenholder med den russiske kompetansen på petroleumsvirksomhet til havs der russerne mangler både teknologi og erfaring på flere nøkkelfelter. Mens russerne råer over enorme petroleumssressurser på sokkelen, råer Norge over evnen til å utvinne disse ressursene.

Snøhvitfeltet er den første petroleums-utbyggingen i Barentshavet med det første storskala LNG-anlegg i Europa. På Ormen Lange utprøves en ny havbunnsteknologi under forhold som ikke er ulike forholdene i Barentshavet. Denne samlede norske kompetansen kan bli viktig for utbyggingen av det store Shtokman-feltet på russisk side. Det samme gjelder norsk kompetanse i å utnytte ressursene på en bærekraftig måte.

De store norske teknologiske gjennombruddene på norsk sokkel har kommet i forbindelse med pionerprosjekter som Statfjord, Ormen Lange og Snøhvit. Utviklingen har vært preget av en kombinasjon av sprangvis og skrittvis framrykking. En tilsvarende utviklingen vil ventelig skje i nordområdene blant annet i tilknytning til utbyggingen av Shtokman. Erfaringene fra de store norske utbyggingsprosjektene, sammen med arktisk kunnskap og erfaring, gjør at Norge er særlig godt rustet til å håndtere utbyggingen i Barentshavet der man vil stå overfor kompliserte miljøspørsmål, vanskelige isforhold og lange avstander til markedene.

Samspill mellom myndigheter og bedrifter om utvikling av petroleumsteknologi er ikke noe nytt. Det er lagt vekt på å se ”Barents 2020” i relasjon til den aktivitet som allerede finner sted. Prosjektene under ”Barents 2020” skal supplere eksisterende virksomhet i første rekke ved at det bygges inn en Russlands-dimensjon og ved at det legges opp til en bredere nasjonal satsing der myndighetene, de sentrale oljeselskapene og forskningsinstituttene går sammen i en felles satsing.

I 2001 tok myndighetene et viktig initiativ gjennom etableringen av programmet OG21 (Olje og gass i det 21. århundre). Målet med dette programmet er å koordinere og konsentrere den norske innsatsen på forsknings- og utviklings-

området for å kunne møte de teknologiske utfordringene som olje- og gassindustrien står overfor, og på effektivt vis øke verdiskapning.

”Barents 2020” vil kunne supplere OG21. Mens OG21 primært er en strategi for å øke verdiskapningen på hele den norske sokkelen, vil ”Barents 2020” fokusere på nordområdene og derfor ha en geopolitisk dimensjon. Mens OG21 legger opp til teknologiprojekter der både nasjonale og internasjonale oljeselskaper vil delta, har ”Barents 2020” mer preg av en norsk satsing. ”Barents 2020” har dessuten et sterkere fokus på miljøspørsmål og på forvaltningen av havets levende ressurser enn OG21.

Ledelsen i OG21 har tatt kontakt med sikte på en samkjøring med prosjektene som utformes under ”Barents 2020”. Det kan bety at man får fram prosjekter som både ivaretar hensynet til økt verdiskapning og bredere utenrikspolitiske hensyn, samt en ansvarlig ressurs- og miljøforvaltning.

Forskningsrådet har etablert et eget nordområdeprogram og utviklet en egen forskningsstrategi for nordområdene der målsettingen er at Norge skal bli en ledende forskningsnasjon i nord. Rammen er på 300 – 400 millioner kroner.

Programmene *Petromaks* og *Demo 2000* er en viktig del av dette arbeidet. En rekke av delprosjektene som gjennomføres under *Petromaks* er relevante for de prosjektene som foreslås i denne rapport. Det gjelder for eksempel langdistanse transport av gass samt olje og kraftoverføringer.

En samkjøring av ”Barents 2020” og Forskningsrådets nordområdeprogram *Petromaks* er viktig fordi man på den måten kan dekke en større del av kunnskapskjeden og få mer effektiv bruk av forskningsmidlene. Som ledd i arbeidet

med rapporten har det vært møter med ledelsen i Forskningsrådet og ledelsen i Petromaks. Denne kontakten vil bli gjenopptatt når det foreligger en nærmere avklaring om forslagene i denne rapport.

Norges geografiske fortrinn i nord

”Barents 2020” vil måtte ha størst oppmerksomhet rettet mot oppgaver til havs, men i forhold til Russland bør samarbeidskonseptet også ha klare koblinger til det som skjer på land. Petroleumsvirksomhet til havs forutsetter betydelige investeringer på land i form av baseanlegg, produksjonsenheter og infrastruktur/logistikksystemer for å bringe inn utstyr fra forskjellige produksjonssteder. Barentshavets geografiske beliggenhet skaper i seg selv store forsyningsmessige utfordringer.

Norge har bred erfaring med slike logistiske operasjoner i tillegg til en velutviklet infrastruktur i de nordlige landsdelene. På russisk side mangler man mye av denne type erfaring og forsyningssystemene fungerer dårligere enn på norsk side av grensen.

Norges fortrinn hva angår kunnskaper om miljø og ressurser i arktiske farvann

Norge har etablert en stor kunnskapsbase om miljø og ressurser i arktiske farvann. Det gjelder både tilstand og utviklingstrender. Slik kunnskap er viktig for å redusere risiko.

Gjennom denne kunnskapen, samt en utbygd evne til å analysere og varsle miljøtilstand, værforholdene, klimaendringer og utviklingen av fiskeressursene, kan Norge framstå som en ansvarlig ressursforvalter av havområder i nord. I denne sammenheng kan en oppfølging av den helhetlige forvaltningsplanen for Barentshavet, norsk forskningsinnsats i forbindelse med Polaråret og Forskningsrådets nordområde-

program være viktig.

Det blir også viktig å få utbygd et *integrert* system for sanntidsovervåking av havområdene i nord der tilstanden både i, på og over havet trekkes inn. Et slikt system bør utvikles slik at det kan brukes i samarbeid med russiske institusjoner. Utveksling av data mellom norske og russiske institusjoner bør være en målsetting i arbeidet for å få etablert et overvåkingssystem som omfatter hele Barentshavet.

Miljø- og ressursforvaltningen og teknologiutviklingen i Barentshavet vil være tjent med et nært samarbeid med Russland siden havmiljøet ikke kjenner nasjonale grenser.

Norges relasjon til Russland og utviklingen i Barentshavet

En sentral side ved ”Barents 2020” blir samarbeidet med Russland. Den store oppgaven i årene som kommer, blir å gi innhold til invitasjonen om ”strategisk partnerskap mellom Norge og Russland i nordområdene” fra president Putin. Skal partnerskapet få noen konkret nytte, forutsettes det en aktiv norsk politikk preget av evne og vilje til å utvikle partnerskapet.

Partnerskapet bør ta utgangspunkt i norsk kompetanse i vid forstand. Russland har behov for teknologi og kompetanse for å kunne drive petroleumsvirksomhet til havs i de nærmeste årene. Men over tid vil behovet gradvis avta. Norge er ikke det eneste landet som vil tilby russerne samarbeid i nordområdene for å komme med på russisk sokkel. Man må med andre ord forvente økt konkurranse over tid.

På denne bakgrunn må det arbeides målrettet og langsiktig med konkrete pro-

sjekter der Russland kan inngå som partner. *På norsk side må man innse at innsatsen de nærmeste 5 – 10 årene kan bli avgjørende for hvilken posisjon Norge og norsk industri kan få.*

Utfallet av spørsmålet om norsk deltakelse på Shtokman vil selvsagt bli viktig for norsk-russisk samarbeid i nord og derfor for opplegget av ”Barents 2020”. Men selv om det ikke blir deltakelse av Hydro og Statoil, vil satsingen som foreslås for ”Barents 2020” være av stor betydning for en norsk strategi med sikte på å delta i et langsiktig samarbeid på russisk sokkel.

Offentlig-privat samspill

Utviklingen av norske komparative fortrinn på feltet petroleumsteknologi i nordområdene vil bli mest slagkraftig dersom man får til et nært samspill mellom bedriftene og offentlig sektor.

Denne rapporten bygger på at det er hensiktsmessig med et slikt sterkere samspill mellom staten og bedriftene i nord. En viktig grunn er at Norge skal forholde seg til Russland i nord, noe som i seg selv tilsier et samspill mellom myndigheter og bedriftene for å møte utfordringene.

Flere av de europeiske land Norge skal forholde seg til, som for eksempel Tyskland og Frankrike, bygger viktige deler av sin energipolitikk på et slikt samspill. Også i dette perspektiv er det viktige at norske bedrifter og den offentlig sektor samspiller for å nå de best mulig politiske og forretningsmessige resultater. Gitt størrelsen på de enheter Norge skal konkurrere med i Russland og i de vestlige land, er det ønskelig at norske aktører trekker sammen i felles satsinger.

5. Etablering av en norsk-russisk industriell og økonomisk samarbeidssone (Pomorsonen).

Pomorsonen. (Ill.: "Barents 2020")

Det foreslås etablert en norsk-russisk industriell og økonomisk samarbeidssone i området mellom Kirkenes og Petsjenga. I denne sonen skal den landbaserte infrastrukturen og logistikk-kjedene som er nødvendige for utbyggingen av feltene i Barentshavet utvikles. I tillegg skal sonen kunne ha anlegg for prosessering og bearbeiding av gass og olje som ilandbringes.

Gjennom en slik samarbeidssone, som omfatter både norske og russiske økonomiske aktiviteter, bør det kunne oppnås en betydelig effektivitetsgevinst. Sonen vil også kunne bli en viktig arena for norsk-russisk bedriftssamarbeid og bli et viktig springbrett for norsk industri inn på russisk sokkel.

Ved utviklingen av petroleumssressursene i Barentshavet vil samarbeidet mellom Norge og Russland på sokkelen få økende

betydning. Svakt utbygd infrastruktur og en felles målsetting om økte regionale ringvirkninger tilsier dessuten at det vil være interesse på begge sider for et samarbeid på land.

Pomorsonen kan med andre ord bli et viktig politisk verktøy for å posisjonere Norge i nord i forhold til både russiske og andre utenlandske aktører, i tillegg til et verktøy for å intensivere samarbeidet med Russland.

Geografi som Norges komparative fortrinn i nord

Norges geografiske komparative fortrinn har sammenheng med landets beliggenhet i forhold til Barentshavet og naturgitte forhold i Finnmark. Utviklingen av petroleumssressursene i Barentshavet vil kreve en velfungerende infrastruktur på land og store landområder i nær tilknytning til

havner, jernbane og storflyplass. Ved utbyggingen i Nordsjøen kunne man i stor grad trekke på etablerte strukturer. Ved utbyggingen i Barentshavet må det som hovedregel etableres nye strukturer.

Finnmark har i denne sammenheng en rekke naturgitte fordeler. De østlige delene av fylket ligger gunstig til i forhold til virksomhet i Barentshavet. Det finnes en rekke isfrie havner, og fylket har en velfungerende infrastruktur ut fra dagens utfordringer.

På russisk side er man mindre gunstig stilt. Is- og dybdeforhold gjør landområdene i de østlige og sørlige delene av Barentshavet mindre egnet til utbygging av havner. Infrastrukturen fungerer ofte dårlig, og russerne mangler effektive logistikk-kjeder.

Rundt Murmansk finnes det riktignok en utbygd havnestruktur, men her er det store kapasitetsproblemer. Og selv med god planlegging vil Murmansk og Kolafjorden neppe kunne møte de krav en utbygging i Barentshavet stiller. Det betyr i praksis at man må søke mot nye områder mellom Kolafjorden og norskegrensen. Her synes Petsjengafjorden å være særlig attraktiv.

I denne situasjonen kan Norge utnytte sitt geografiske fortrinn ved tidlig å utbygge en infrastruktur og logistikk-kjeder som kan møte behovene i Barentshavet. Ved aktivt å spille på norske konkurransefortrinn kan en på norsk side få et forsprang på russerne, som uansett vil være avhengig av å trekke på norsk infrastruktur, i alle fall i en første fase.

En alternativ norsk strategi kan bestå i å bruke norske geografiske fortrinn i et samarbeid – framfor i konkurranse – med russerne. Man kan velge å etablere en industriell og økonomisk samarbeidssone

der norske og russiske ressurser knyttes sammen. Det er en slik tenkning som ligger bak forslaget om å etablere Pomorsonen.

Innholdet i Pomorsonen

Følgende funksjoner er relevante i en slik sone:

- En mest mulig effektiv logistikkvirksomhet knyttet til leting, utbygging og drift av olje- og gassinstallasjoner i og rundt Barentshavet (til havs og til lands). Dette vil være avhengig av et industrielt og sjørettet knutepunkt av høy standard. Et slikt knutepunkt bør kunne betjene utbygginger på både norsk og russisk side.
- Industriell virksomhet som utnytter energiressursene fra Barentshavet og råstoff fra regionen til å produsere produkter av høy verdi.

Her kan man komme langt ved å kombinere de muligheter som alt finnes i området fra Kirkenes til Petsjenga. I Petsjenga er det gode havneforhold, jernbane og en storflyplass. Dette er infrastruktur utbygd med tanke på den kalde krigen. Den står i dag delvis ubenyttet og kan konverteres og oppgraderes med tanke på petroleumsvirksomheten i Barentshavet.

Reiseavstanden til Murmansk er relativt kort, og det finnes et lokalt befolkningsgrunnlag i Nikel og Zapolyarnyy. På norsk side har man gode havneforhold i Jarfjorden, og her er det også store landområder som egner seg godt til industriell virksomhet. Avstanden til Kirkenes, med gode service- og botilbud, er kort. Det finnes også en veiforbindelse mellom Jarfjorden og Petsjenga som kan aktiveres.

Pomorsonen med to enklaver. Her fase I. (Ill.: Øystein Rø for "Barents 2020").

På norsk side kan man bringe med seg verdifull erfaring fra etablering av anlegg i Norge (Mongstad, Kårstø, Aukra og Snøhvit). Et av prosjektene som foreslås nedenfor, består i å overføre norske erfaringer til russiske forhold.

Hydro drøfter utbygging av et felles landanlegg med russerne med tanke på utvikling av Shtokman-feltet.

SINTEF har i sitt bidrag til "Barents 2020" foreslått prosjekter der det utvikles gassbasert industri som kan være av særlig interesse i en sone.

De viser spesielt til programmet ULCOS (Ultra Low CO₂ Steelmaking), som er et såkalt "Integrated Project" i EUs sjettemprogram. Prosjektet har som overordnet målsetting å halvere den europeiske stålindustriens utslipp av CO₂ sammenlignet med dagens masovns-teknologi. Et av konseptene som foreligger for både den første og andre fasen av prosjektet, er naturgass-basert jernproduksjon.

Prosjektet har en budsjetttramme på 44

millioner euro og omfatter 48 partner, hvorav tre norske (Statoil, SINTEF og NTNU).

Den geografiske utstrekningen av Pomorsonen

En økonomisk sone kjennetegnes ved at det håndheves et sett særregler i sonen. Det kan dreie seg om regler for tollfritak og beskatning eller felles regler for bedriftsetablering, konfliktløsning osv. Særreglene innebærer at man må føre kontroll med inn- og utpasseringer i sonen. Det fordrer i sin tur at sonen avgrenses fysisk.

Av denne grunn vil det på kort sikt være urealistisk å etablere en sone som strekker seg fra Kirkenes til Petsjenga (se illustrasjon). Det er mer realistisk å tenke seg at man begynner med å etablere to enklaver innenfor den avmerkede sonen: en norsk enklave ved Jarfjorden og en russisk enklave i Petsjenga. Disse kan avgrenses fysisk, og det kan opprettes veiforbindelse mellom enklavene på en måte som sikrer kontroll av trafikken.

Dette innebærer at sonen i første omgang kun består av to enklaver:

- **Kirkenes-enklaven** foreslås å omfatte området rundt midtre og indre del av Jarfjorden. Det maritime og industrielle tyngdepunktet vil ligge i området Tårnet–Storbukt. Arealtilgangen og havneforholdene er meget gode.
- **Petsjenga-enklaven** foreslås å omfatte området rundt og sør for Petsjengafjorden, med Liinakhamari som maritimt knutepunkt. Arealtilgangen og havneforholdene er meget gode. En gren av jernbanen til Nikel går langs vestsiden av fjorden. I Luostari like sør for Petsjenga ligger det en større flyplass.

Med en slik modell, der man i første omgang etablerer en norsk enklave/soner og en russisk enklave/soner for så å sikre forbindelsene mellom de to, vil man også unngå de folkerettslige og politiske vanskene som følger av å etablere en grenseoverskridende soner. Trafikken mellom enklavene kan i første omgang reguleres ved en grenseovergang med særlige visumregler og andre lettelser.

Enklavene kan utvides etter hvert som behovene øker. Senere, når grenseforholdene mellom Russland og Norge er blitt mer lik grenseforholdene i Europa, kan det etableres en virkelig grenseoverskridende soner.

Politiske problemstillinger og sonen

Etableringen av en soner forutsetter norsk-russisk politisk enighet. Man kan i denne sammenheng bygge på erklæringer fra de to lands politiske ledere. I Bondevik-Putin-erklæringen av 2005 heter det at partene vil

”legge til rette for samarbeid innen produksjon, leveranser til petro-

leumssektoren, samt vedlikeholdstjenester”.

President Putin var inne på det samme i et avisintervju i tilknytning til G8-møtet i St. Petersburg i juni 2006. Der heter det bl.a.:

”Nordmennene har en utviklet infrastruktur i nord, men opplever at deres egen produksjon er fallende. Det betyr at vi kan forene våre anstrengelser og med andre ord slippe å bruke penger på å etablere infrastruktur dobbelt opp. Vi er rede til å dele våre muligheter dersom våre partnere (dvs. de norske) på sin kant er klare til de”.

Putin avslutter med å konstatere at det synes å foreligge et ønske om et slikt samarbeid på begge hold.

Sammen med Putins tidligere uttalelser om et norsk-russisk energipartnerskap gir slike uttalelser et godt politisk grunnlag for å ta opp ideen om en pomorsoner.

Det er også en fordel at begrepet økonomisk frisoner ikke er ukjent i russisk lovgivning. Den russiske nasjonalforsamlingen (Statsdumaen) vedtok ved første gangs behandling i 2005 et lovutkast som har som mål å opprette en fri økonomisk soner i Kaliningrad-regionen. Kaliningrad har i dag status som økonomisk frisoner.

Det skal opprettes flere slike soner i Russland. Sonene skal stimulere utviklingen i high-tech-bransjen. Kaliningrad fylke blir det første området der loven om økonomiske soner trer i kraft. Takket være den nye loven vil enklaven, som ligger nærmere Berlin enn Moskva, få store økonomiske fordeler og ventelig tiltrekke seg russiske og utenlandske investeringer.

Pomorsonen – visualisert. (Ill.: Øystein Rø for "Barents 2020")

Via Kaliningrad fylket som ligger nærmest Europa, kan det første energimessige samarbeidet mellom Russland og EU bli utviklet. En tollfri sone gir avgiftsfri adgang for utenlandske varer til landet. Det forhold at man på russisk side har et lovgrunnlag og de første erfaringer med en økonomisk frisone, kan gjøre det lettere å få russisk støtte til en slik sone i grenseområdet i nord.

På samme måte som Barentssamarbeidet fungerer som et viktig politisk symbol på samarbeidet mellom Russland og de nordiske land i nord, vil en Pomorsonen stå som et viktig politisk og praktisk symbol på norsk-russisk samarbeid i nord. Det forhold at sonen ligger i tilknytning til EU's yttergrense, kan skape enkelte juridiske og folkerettslige problemer. Men det kan samtidig være et viktig politisk aktivium at man får en sone som går over denne yttergrensen og på den måten legger forholdene til rette for samarbeid mellom EU og Russland på et så viktig område som energi. Dette kan også vurderes å være et tiltak i det nye konsept for "EU's

Nordlige dimensjon".

Den virksomhet man tenker seg i sonen vil komme i nord uavhengig av om sonen etableres. Fordelen med sonen er at man får politiske avtaler knyttet til denne virksomheten. Det øker mulighetene for å få en relevant håndtering av samarbeidsproblem som oppstår i tilknytning til den landbaserte virksomheten. Samtidig gir det nasjonale og regionale politikere en bedre mulighet til å påvirke utviklingen i sonen.

Gjennom de politiske strukturer man etablerer for sonen/enklavene, vil man få nye politiske kanaler for konfliktløsning. I tillegg kommer det forhold at etableringen av en sone i seg selv kan løse en potensiell rivalisering mellom Murmansk og Kirkenes. Internasjonal oljeindustri, herunder også russiske oljeselskaper, undersøker nå mulighetene for lokalisering i Kirkenesområdet, først og fremst fordi det er store infrastrukturproblemer på russisk side. Dersom viktige deler av serviceindustrien og gassbasert industrialisering legges til norsk område, vil det lett kunne vekke negative følelser i Murmansk som har

definert seg som oljehovedstad i nord. En Pomorløsning kan være mer akseptabel.

Utfordringer ved etablering av en samarbeidssone

Arbeidet med å etablere en sone på tvers av grensen i nord vil reise en rekke utfordringer. Det store spørsmålet er om russerne er åpne for å delta i et slikt opplegg i et grenseområde som i alle fall tidligere hadde stor strategisk betydning. Også fra norsk side kan det antakelig reises synspunkter av forsvarsmessig art.

Det er også et spørsmål om en slik sone lar seg innpasse i det russiske regelverket som omtaler nasjonale soner, men ikke berører soner på tvers av Russlands yttergrense.

I Murmansk og Kirkenes må det også

forventes en viss skepsis til en soneløsning fordi den kan oppfattes som et konkurrerende opplegg til utbygging rundt Murmansk og Kirkenes havn. På den annen side er dimensjonene på den forventede utviklingen i Barentshavet enormt store, og det setter krav til landanlegg ut over det infrastrukturen i Murmansk og Kirkenes vil kunne håndtere. I dag er Murmansk havn overbelastet, jernbanen til byen har liten kapasitet, og logistikksystemene fungerer dårlig. Det er også få ekspansjonsmuligheter i Kirkenes, der havnen stort sett benyttes til vedlikehold av russiske fiskebåter og landområdene rundt havnen ikke egner seg til utbygging av større anlegg. Men det vil uansett bli aktuelt med betydelige utbygginger i både Kirkenes og Murmansk, også for å levere servicetjenester til sonen.

Forslag

Det foreslås at Pomorsonen opprettes.

6. ”Barents 2020”. Prosjekter

Formålet med den forsknings- og næringsmessige petroleumsvirksomheten som skal gjennomføres i tilknytning til ”Barents 2020”, er å videreutvikle kompetanse og teknologi, slik at det innen 2030 kan letes etter, utvikles og produseres petroleum på en sikker og effektiv måte i nordområdene.

Det betyr i praksis oppbygging av kompetanse på is og ishåndtering og på transport i flerfaserør over lange avstander i kalde farvann. Det skal skje i form av norsklede prosjekter som utformes med sikte på at de blir attraktive særlig for russiske partnere, men også for andre utenlandske aktører. Det legges vekt på at utenlandske partnere skal trekkes inn på forretningsmessige vilkår, og at samarbeidet skal være basert på gjensidighet.

Erfaringene fra Nordsjøen viser at de mest konkrete teknologiutviklingsprosjektene skjer i tilknytning til feltutviklingsprosjekter i regi av oljeselskapene. Store sprang i teknologiutviklingen er gjerne knyttet til konkrete feltprosjekter med et betydelig inntekspotensial (Statfjord, Troll, Snøhvit, Ormen Lange). Det er også en oppgave å sikre kontinuering utvikling av kunnskap knyttet til den daglige driften.

Arbeidet med å utvikle prosjektforslagene til ”Barents 2020”

Flere av de teknologiprojektene som foreslås nedenfor, er forsøkt knyttet opp

mot to reelle utfordringer:

- Shtokman/Snøhvit fase 2: Begge feltene vil trenge trykkstøtte for å kunne transportere gass/kondensat etter 2020.
- Snøhvit olje/Barentshavet Nord/Petsjorahavet/Karahavet: Det er påvist olje i Barentshavet. Spørsmålet blir hvordan oljen skal kunne produseres med minst mulig miljøpåvirkning og best mulige konsekvenser for lokalsamfunnet. Første trinn vil være fra Snøhvit olje og Goliat.

Én mulighet er å overføre erfaringene fra Snøhvit til Shtokman, en annen å få i gang systematisk forskningsvirksomhet med sikte på å tilpasse norsk petroleumsteknologi til arktiske forhold. Dessuten må det gjøres en innsats for å utvikle felles praksis eller felles standarder for helse, miljø og sikkerhet for hele Barentshavet.

I arbeidet med å utvikle forslag til prosjekter er det gjennomført en rekke møter med sentrale norske bedrifter og forskningsinstitutter, som Statoil, Hydro, Aker Kværner, Det Norske Veritas, Kongsberg Satellite Services, SINTEF, IFE, Christian Michelsen Research (CMR), Forskningsrådet, IRIS, INTSOK, OG21, Norsk polarinstitutt, FFI og NORUT.

I tillegg har det vært møter med UD, OED, Kunnskapsdepartementet og Miljødepartementet. I august 2006 fant det sted et møte

mellom utenriksministeren, olje- og energi-
ministeren og toppledelsen i de mest
sentrale bedriftene der ”Barents 2020” var
tema.

I den første møteserien med bedriftene og
forskningsinstituttene ble det innhentet
synspunkter på tankene omkring ”Barents
2020” slik de ble presentert av utenriks-
ministeren i Tromsø i september 2005.
Det framkom en entydig støtte til
regjeringens initiativ. Det ble pekt på at det
var viktig å få til en nasjonal satsing på
utvikling av petroleumsteknologi i nord.
Møtedeltakerne satte pris på at regjeringen
hadde tatt initiativ til en offentlig-privat
dialog om disse spørsmålene. Gjennom et
slikt initiativ kunne en sikre en bred og
samordnet nasjonal satsing der de enkelte
aktørene ble stimulert til samspill. Særlig
var det viktig å tilrettelegge prosjektene i
forhold til russiske behov, slik at russerne
engasjerte seg på en forpliktende måte.

Fra de store selskapenes side ble det pekt
på at miljøsikringsprosjekter av typen
”Barentshavet på skjerm – sanntidig
overvåking av havområdene i nord” og
HMS-prosjektet (helse-miljø-sikkerhet)
bør settes i gang så raskt som mulig fordi
de har betydning for utformingen av
teknologiprojektene. Prosjektene kan også
bidra til det langsiktige arbeidet med å
utvikle felles norsk-russiske miljøpolitiske
opplegg i nordområdene.

Det var også positive reaksjoner på tanken
om å etablere en norsk-russisk industriell
og økonomisk samarbeidssone i nord.

I neste serie møter ble det presentert et
forslag til prosjekter basert på opplysninger
som framkom i de første samtalene. Det
ble lagt vekt på å kartlegge hvilke bedrifter
og forskningsinstitutter som kunne tenke
seg å være prosjektansvarlig, og hvilke
som kunne inngå som partnere. Samtlige
bedrifter og forskningsinstitutter som

deltok på møtene, ga uttrykk for et ønske
om å spille en aktiv rolle i prosjektene.

Ved valget av prosjektledere til de
prosjektene som følger, er det tatt sikte på
å få hver av de store bedriftene (Hydro,
Statoil, Aker Kværner, Norske Veritas) til
å ta ansvaret for et prosjekt. Det er også
lagt vekt på at forsknings- og teknologi-
miljøet i Tromsø skal knyttes til alle de
prioriterte prosjektene.

Prosjektene og samarbeidet med andre land

Prosjektene som følger på de neste sidene,
er utformet blant annet med sikte på å
utvikle en teknologi det er behov for i
Barentshavet, og som ikke er tilgjengelig i
dag. Samtidig er det et mål at alle
prosjektene skal kunne gjennomføres i
samarbeid med andre land, særlig
Russland. Dette henger sammen med at det
legges særlig vekt på at prosjektene skal
være av interesse for russerne. Det gjelder
alle de tunge teknologiprojektene som
foreslås.

I noen tilfelle vil flere land kunne bli
engasjert i samme prosjekt, f.eks. Norge,
Russland og Tyskland. Det dreier seg i
dette tilfelle om delprosjekter som inngår i
hovedprosjektene foreslått nedenfor, som
det Statoil-ledede prosjektet for utvikling
av GTL (dvs. syntetisk diesel og nafta
utviklet av gass). Her forutsettes det at man
kombinerer ny teknologi utviklet av Statoil
i nært samarbeid med SINTEF, og tyske
industrielle leveranser.

Flere av Aker Kværners prosjekter bygger
på bruk av selskapets islaboratorium i
Finland, mens enkelte av SINTEFs
foreslåtte opplegg bygger på samarbeid
med finske forskningsinstitusjoner. Dette
kan åpne opp for norsk-russisk-finske
samarbeidsopplegg.

Oversikt over prosjektene

På de neste sidene følger det en oversikt over elleve prosjekter man har kommet fram til under drøftingene med de store bedriftene og forskningsinstitusjonene.

- Undersjøisk bore- og produksjonsteknologi i arktiske strøk
- Langdistanse rørtransport av olje, gass og kondensat
- Petroleumsutvinning og is
- Barentshavet på skjerm – sanntidig overvåking av havområdene i nord
- Etablering av felles praksis for helse, miljø og sikkerhet (HMS)

-
- Miljøsikring
 - Omdanning av naturgass til transporterbar tilstand
 - Landanlegg – næringsutvikling
 - Personellutvikling/trening
 - Ressursene i nord og urfolk
 - Leverandørindustrien INTSOK

De fem første er særlig viktige prosjekter som det foreslås å gi prioritet i ”Barents 2020”. Det er prosjekter man satser på å få i gang første halvår 2007.

Ved valget av de fem prioriterte prosjektene er det lagt vekt på at alle er prosjekter som har bred støtte blant aktørene, og for fire av prosjektene har sentrale bedrifter som Statoil, Hydro, Aker Kværner og Det Norske Veritas påtatt seg prosjektlederansvar.

Innspillene fra selskapene og forskningsinstituttene til arbeidet med å utvikle prosjekter følger som ikke-offentlig vedlegg til rapporten.

Prosjekt 1

- **Undersjøisk bore- og produksjonsteknologi i arktiske strøk**

Undervannsfeltsenter. (Illustrasjon Statoil).

I arktiske strøk vil det være en sentral utfordring å flytte arbeidsoppgavene som i dag hovedsakelig foregår på synbare lete- og produksjonsplattformer, ned på havbunnen. De forskningsmessige og teknologiske utviklingsoppgavene som må gjennomføres for å utvikle framtidens ”undervannsfeltsenter”, er oppført nedenfor.

Prosessanlegg, transport og instrumentering

Det må utvikles undervannsprosessanlegg som kan gjøre oljen og gassen transportabel over lange avstander, kombinert med pumping av brønnstrømmen til landanlegget. I dette utviklingsprogrammet inngår nye flerfasepumper (olje, gass og vann i en pumpe) som kan behandle høye trykk.

Når det gjelder instrumentering og data-overføring, må forskningsinnsatsen rettes mot drift og vedlikehold av undervannsfeltsentre og transportsystemer. Dette betinger tilgang på instrumentering som ennå ikke er tilrettelagt for anvendelse

under vann. I tillegg krever fjernstyring at det utvikles en ny type instrumentering, og at prosesser som i dag gjennomføres manuelt, blir automatisert. Overvåkings-systemer for å hindre/oppdage lekkasjer er spesielt viktige. For å oppnå sikker drift er det nødvendig å utvikle pålitelige systemer for overføring av store mengder data i sanntid.

Kraftforsyning

På dette området må forskningsinnsatsen rettes mot å utvikle alternative teknologier for overføring av kraft fra land uten store energitap samt metoder for lokal kraftgenerering.

Vedlikehold

Det må utvikles teknologiske løsninger som muliggjør vedlikehold med minimal bruk av overflatefartøy, og det må utvikles nye, fjernstyrte undervannsfartøyer og verktøy. Vedlikeholdsløsningene må utformes til bruk i brønner og i transportsystemet.

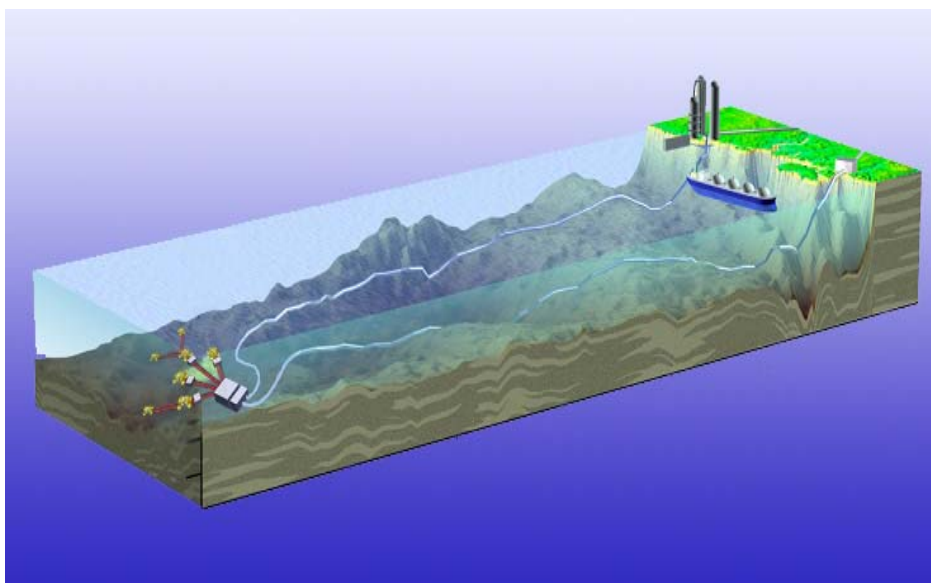
Prosjektleder: Statoil

Norske partnere: Hydro, Aker Kværner, FMC Kongsberg, Framo, Statkraft, Statnett, IFE, IRIS, SINTEF, Norsk polarinstitutt; Norut

Utenlandske partnere: IFP, Gazprom, Rubin, ABB, Siemens, General Electric, Total

Prosjekt 2

- **Langdistanse rørtransport av olje, gass og kondensat**

Transport i rør fra Shtokman – 500 km – er en stor utfordring. (Ill.: Hydro)

Anvendelse av flerfase-transport (olje, gass og vann i samme rørledning) er en forutsetning for den videre utviklingen av feltentre på havbunnen.

Typiske gassfelt inneholder lite vann, og dagens teknologi kan brukes til å transportere gass med lavt vanninnhold over begrensede avstander. Snøhvit har med sine 143 kilometre verdens lengste flerfase-rørledning. Oljefelt inneholder mer vann enn gassfelt. Derfor blir hydratdannelse, eller ”ising”, en teknologisk utfordring. Problemet løses ved å bruke isolasjon kombinert med direkte elektrisk oppvarming. For de lange avstandene (500/600 km) trengs det ny forskning og teknologiutvikling for å finne sikre transportløsninger. Dette er en problemstilling på Shtokman-feltet. En hovedoppgave ved drift av flerfase-

rørledninger over lange avstander er kraftforsyningen.

Ormen Lange-feltet krever utbygging under nærmest ”arktiske” forhold. Havbunnstemperaturer under frysepunktet, ekstreme forhold for bølger, strøm og vind i tillegg til en svært kupert havbunns-topografi har krevd nye og innovative løsninger.

Sentrale aktiviteter i dette prosjektet vil være:

- Modellering av flerfasestrømning
- Hydratdannelse, overvåking og kontroll
- Optimalt valg av rørtrasé
- Prosesstyring og kraftforsyning over lange avstander.

Prosjektleder: Hydro
Norske partnere: Statoil, Aker Kværner, FMC Kongsberg, Framo, Statkraft, Statnett, IRIS, SINTEF, IFE, Norsk polarinstitutt
Utenlandske partnere: IFP, Gazprom, Rubin, ABB, Siemens, General Electric, Total

Prosjekt 3

- **Petroleumsutvinning og is**

Transport i is. (Ill. Hydro)

Olje- og gassutvinningen blir mer utfordrende når en beveger seg inn i områder som er isbelagte i visse perioder eller hele året. Man må kunne operere med og i is.

Utfordringene for overflate-installasjoner og transport til havs i arktiske strøk er knyttet til:

- Innsamling av arktiske erfaringsdata
- Lete- og produksjonsboring
- Bygging og drift til havs av produksjonsanlegg
- Arbeidsmiljø/HMS

For olje- og gassinntallasjoner som deler av året er omgitt av is, er det nødvendig med detaljerte logistikkanalyser og kontroll av isforholdene. Man må ha oversikt over isfjell, drivis og fast is samt problemer med nedising i mer åpne farvann.

Innsatsen på dette området bør bygge på den kunnskap norske og russiske selskaper har om isforhold for å kunne kontrollere forholdene på best mulig måte.

Trinn én i denne oppgaven må være å samle og sammenfatte den kunnskapen som finnes på området, men som foreløpig er svært fragmentert.

Aker har levert ca. 60 % av verdens isbrytere og har særlig kompetanse på transportløsninger i is. Aker's islaboratorium i Helsinki tester alle selskapets arktiske konsepter, og forskningssenteret har unik kompetanse på isforhold i russiske farvann.

Bygging og drift av produksjonsanlegg i arktiske områder må ta hensyn til en rekke særlige forhold, som:

- Nedising av utstyr og konstruksjoner
- Brannvannsanlegg
- Innbygging/økte eksplosjonslaster
- Arbeidsmiljø/HMS
- Fjernbetjening/instrumentering
- Strukturbelastninger
- Materialvalg/miljøbelastninger (frysing/tining)
- Gjennomføringsstrategi, transport og infrastruktur
- Drift og vedlikehold

Prosjektleder: Aker Kværner

Mulige norske partnere: Statoil, Hydro, Norsk polarinstitutt

Mulige utenlandske partnere: ExxonMobil, Shell, Morneftegaz, BP, kanadiske miljøer som Seacore, Memorial University og Sandwell.

Prosjekt 4

- **Barentshavet på skjerm – sanntidig overvåking av havområdene i nord**

Overvåking av Barentshavet (Ill. SINTEF)

Det er behov for å bygge opp en *samlet* norsk overvåking av havområdene i nord. Det er nødvendig å etablere én portal som gjør at brukere lett kan få tilgang til historisk og sanntidsinformasjon om det som skjer i havrommet, på havbunnen, på land, på havoverflaten og i luftrommet over havet. En slik overvåking vil være et effektivt verktøy for forvaltning av miljø- og havressursene i nord. Ambisjonen bør være at Norge blir et foregangsland og en aktiv pådriver for en kunnskapsbasert forvaltning av nordområdene. Det kan også gi landene rundt Barentshavet et forsprang når det gjelder å utvikle en samlet overvåkings- og forvaltningsplan for et havområde.

Det finnes i dag en rekke norske

sektorinitiativ og opplegg som er utformet med sikte på å skaffe historiske og sanntidsdata for havområdene i nord. Men dette er fragmenterte initiativ beregnet på ulike brukergrupper. Man risikerer dermed å ende opp med en rekke sektorsystemer uten et nasjonalt integrert system. Det utformes heller ikke opplegg der det åpnes opp for at russiske partnere kan komme med på sikt.

Prosjektet ”Barentshavet på skjerm” har som formål å skape et *enhetlig system* med én portal, der brukerne kan få tilgang til historiske og sanntidsdata om miljøforhold, værforhold, situasjonen for fiskeriressursene, petroleumsvirksomheten og skipstrafikken. Portalen er tenkt utformet slik at også russiske interessenter kan

knytte seg til på et senere tidspunkt.

Tanken bak er at dataene skal lagres hos dataleverandøren, men gjøres tilgjengelige via portalen. I første omgang vil man holde seg til historiske data, men disse må i neste omgang kunne suppleres med sanntidsdata. Portalen i "Barentshavet på skjerm" bør ha sin forankring i de ulike brukermiljøene, slik at den innsamlede kunnskapen raskt

kan omsettes i handling.

Fjernmålingsdata fra bøyer og satellitter må inngå i dette prosjektet, og ny teknologi bør også vurderes, f.eks. overvåkingsdroner. Det er i denne sammenheng viktig å utvikle et militært og et sivilt overvåkingssystem i Norge som er samkjørt.

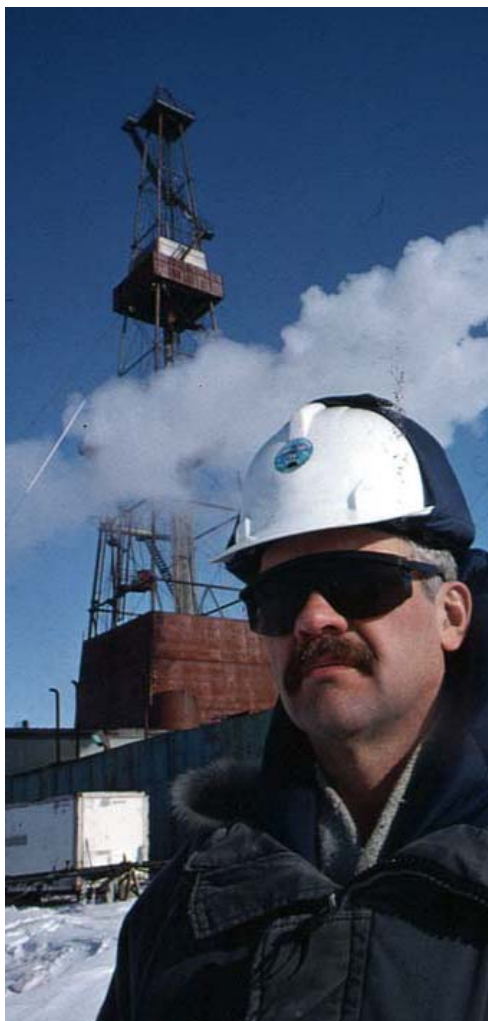
Prosjektleder: SINTEF

Mulige norske partnere: Statoil, Hydro, IRIS, CMR, Kongsberg Satelittes Sevices, Havforskningsinstituttet, FFI, IFE, SINTEF, Norsk polarinstitutt

Mulige utenlandske partnere: GMES (partnerskap mellom EU-kommisjonen og ESA)

Prosjekt 5

- **Etablering av felles praksis for helse, miljø og sikkerhet (HMS)**

Helse og sikkerhet. (Ill.: Barentssekretariatet)

I dag foreligger det ingen felles regler eller praksis for å ivareta helse, miljø og sikkerhet (HMS) ved petroleumsvirksomhet i Barentshavet. Det finnes et sett norske regler og en norsk praksis, men ikke noe motsvarende på russisk side.

Petroleumsvirksomhet på russisk side forutsetter også at selskapene har et rammeverk og en omforent praksis for sokkelområdet. Dette er viktig for operasjoner på lete- og produksjonsinstallasjoner og for å få en sikker maritim transport av gass og olje i arktiske farvann.

Prosjektet tar sikte på å utvikle et felles beslutningsgrunnlag for utforming av regler og forskrifter for HMS ved petroleumsvirksomhet i Barentshavet og eventuelt andre arktiske regioner. Prosjektarbeidet skal resultere i et forslag til felles standarder for design, implementering og operasjoner.

Det er aktuelt med følgende delaktiviteter:

- Definisjon av ”akseptabelt sikkerhetsnivå”
- Felles forslag til risikostyring
- Felles grunnlag for standarder og regler
- Etablering av et multinasjonalt samarbeidsorgan
- Gjennomføring av høring av forslag i samarbeidsorganet
- Utarbeiding av utkast til felles omforent praksis
- Koordinering og sekretariatstjenester.

I regi av prosjektet bør det også vurderes å nedsette en sammensatt ekspertgruppe med deltakelse fra Norge, Russland og EU-land som kan vurdere forslagene til felles praksis for HMS-styring i nordområdene.

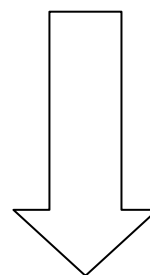
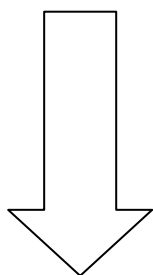
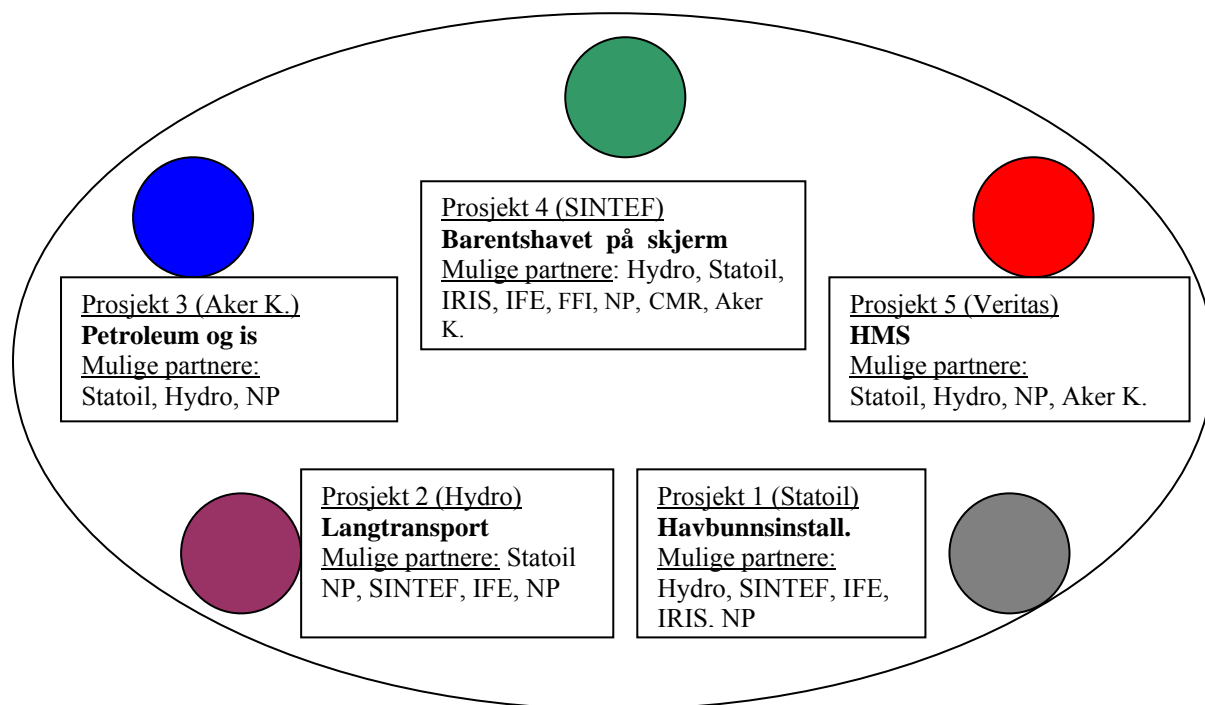
Prosjektleder: Det Norske Veritas

Mulige norske partnere: Statoil, Norsk Hydro, Aker Kværner, IRIS, Petroleumstilsynet, Sjøfartsdirektoratet, Norsk polarinstitutt.

Mulige utenlandske partnere: Fra Russland: Relevante myndighetsorganer, Gazprom, ARI, CNIIMF, Krylov, VNIIGAZ; EU partnere (myndighetsorganer og industri), vesentlig Tyskland.

De fem prioriterte prosjekter under ”Barents 2020”

(Prosjektleder i parentes)

Mulige russiske partnere

GAZPROM, Ruben Technical University, ARI, VNIIGAZ, CNIIMF, Giprospektgaz, Krylov

Mulige vestlige partnere

TOTAL, RWE, E'on-Ruhrgas, IFP, Max Planck, MIT, Siemens, General Electric, Ruben, Seacore, Memorial University

Øvrige prosjekter

Prosjekt 6

- **Miljøsikring**

Felles norsk/russisk prosjekt for overvåking og bekjempelse av oljeforurensning i arktiske strøk. Ansvarsfordeling og organisering mellom de to lands myndigheter og operative oljeselskaper. Utredning og avklaring om opprettelse av et arktisk institutt for oljevernberedskap i Arkhangelsk.

Prosjekt 7

- **Omdanning av naturgass til transporterbar tilstand**

Gasstransformeringsteknikker (LNG, GTL, metanol)

Med unntak av Snøhvit og Goliat befinner Barentsområdet seg langt fra eksisterende infrastruktur (bl.a. rørledninger). Gassen fra Shtokman for eksempel må omdannes til transporterbar tilstand.

Fra norsk side bør det arbeides for å etablere et norsk/arktisk institutt for gasstransformeringsteknikker lokalisert i Pomorsonen. Anleggene på Tjelbergodden bør inngå som en del av et slikt institutt.

Prosjekt 8

- **Landanlegg – næringsutvikling**

Overføring av erfaringer fra norske landanlegg (Kårstø, Mongstad, Aukra og Snøhvit) til relevante framtidige prosjekter og landanlegg i Nordvest-Russland. Både Statoil og Hydro bør bruke sin erfaring fra disse anleggene til å utvikle relevante planleggingsfunksjoner. Norske myndigheter, særlig OED, må *sammen med Gazprom* trekkes inn i dette arbeidet hva angår tilsvarende relevante institusjoner på russisk side.

Prosjekt 9

- **Personellutvikling/trening**

Oljeselskapene, forskningsinstituttene, Veritas og Aker Kværner har omfattende og varierte programmer for opplæring og trening av russisk personell på ulike fagfelt. Norske myndigheter bør vurdere om de skal tilby langsiktig finansiering av russere som studerer bestemte petroleumsfag, særlig på geologi- og teknologisiden, og prosjektering ved utvalgte norske universiteter, som UiS, UiB, NTNU og UiT.

Prosjekt 10

- **Ressursene i nord og urfolk**

I forbindelse med utviklingen av Norges nordområdepolitikk, spesielt på energisiden, er det viktig at arbeidet med olje- og gasspørsmål kartlegges, analyseres og presenteres i et komparativt perspektiv med henblikk på urfolkene i Canada, Norge og Russland. Prosjektet ”ressursene i nord og urfolk” bør omfatte spørsmål om rettigheter, lovgivning, miljø, næringsvirksomhet og samfunn og bør særlig fokusere på hvordan olje- og gassvirksomheten påvirker den kulturelle og sosiale utvikling.

Prosjektet foreslås ledet av Samiske institusjoners nordområdenettverk. *Norsk partner* kan eksempelvis være Universitetet i Tromsø eller Barentsinstituttet, og *utenlandske partnere* kan være *Kola Science Center*, *Russian Association of the Indigenous Peoples of the North (RAIPON)* og *Reindeer Herders Union in Russia (RHUR)* fra Russland, i tillegg til relevante institusjoner i Canada.

Prosjekt 11

- **Leverandørindustrien INTSOK**

INTSOK har utviklet en strategi for bruk av norske varer og tjenester i arktiske strøk. Samarbeidet med russiske bedrifter er i rask utvikling. Viktige russiske samarbeidspartnere er bl.a. Gazprom og Gazflot. Det er registrert data over mer enn 270 russiske selskaper som kan være aktuelle leverandører til petroleumsindustrien. I perioden 2007–2009 vil det bli arrangert flere seminarer/konferanser mellom norske og russiske selskaper, bl.a. *Russian – Norwegian 5th Oil and Gas Conference*, som finner sted i Kirkenes i januar 2007.

Forslag

Det foreslås at de forannevnte elleve prosjektene legges til grunn for arbeidet med "Barents 2020". Det forutsettes at et vedtak følges opp med møter med utenlandske aktører. Det er en forutsetning for det videre arbeidet at staten går inn med sin andel i en offentlig-privat fellesløsning, og at bedriftene deltar med sin andel.

7. Organisering

Organiseringen av ”Barents 2020” må avspeile de oppgavene som skal gjennomføres. Det dreier seg om to sentrale oppgaver:

- Å skape et miljø for en offentlig-privat dialog og strategisk samarbeid der norske aktører trekker sammen i en nasjonal og internasjonal satsing.
- Å organisere prosjektene som foreslått ovenfor, skaffe russiske og andre partnere samt sikre finansiering av ”Barents 2020”.

”Barents 2020” skal ikke drive egen forskning eller egne prosjekter. Det skal overlates til eksisterende institusjoner.

Ved valg av organisatorisk løsning for ”Barents 2020” er følgende tre forhold viktige:

- en form som sikrer politisk styring
- en form som sikrer tillit i offentlig sektor, næringslivet og forskningsmiljøene

- nødvendig fleksibilitet til å kunne ”kople” ulike norske og utenlandske aktører.

De mest relevante organisasjonsmodellene er:

- del av en departementsstruktur
- stiftelse
- aksjeselskap.

Ved å legge ”Barents 2020” til en departementsstruktur kan man sikre tett politisk styring.

Dersom ”Barents 2020” skal inngå i en departementsstruktur, er det naturlig å legge det under Utenriksdepartementet siden utenriksministeren har det overordnede ansvaret for utenrikspolitikken.

Problemet med å legge ”Barents 2020” til et departement er at man kan miste den fleksibiliteten som er nødvendig for å kunne initiere nye prosjekter og bringe sammen selskaper og forskningsinstituttene i Norge og utlandet.

Forslag

Det foreslås at ”Barents 2020” etableres som en stiftelse med de mest berørte departementene, bedriftene og forskningsinstitusjonene som eiere. Utenriksdepartementet bør utpeke styreleder.

”Barents 2020” anbefales lagt til Tromsø.

8. Finansiering

I samtalene med selskapene og forskningsinstituttene er det tatt som utgangspunkt at finansieringen skal skje som en felles innsats ("speleislag") mellom staten og de private aktørene. Ved at staten deltar med midler vil man kunne få i gang en rekke forskningsprosjekter som ellers ikke ville blitt realisert. Et statlig engasjement vil også kunne sikre en bedre nasjonal samordning av den offentlige innsatsen (i dag arbeider flere institutter med samme opplegg uten at det alltid er god koordinering) og utvirke relevant privat delfinansiering.

Det er også andre grunner som taler for et statlig engasjement. De som disponerer petroleumsressursene bør også engasjere seg aktivt i forskning for å sikre en mer effektiv og miljøvennlig utnyttning. I dag yter staten mindre tilskudd til forskning enn dens andel av ressursene skulle tilsi. Den kraftige økningen i oljeprisen har dessuten ført til betydelig ekstraintekter for den norske stat. Det er rimelig at en del av disse ekstraintektene i perioden 2008-20 brukes på utvikling av ny teknologi og sikring av miljøet i nordområdene. Dette vil gi framtidig miljømessige og økonomiske fordeler og vil være en investering som vil gi økte inntekter for bedriftene og staten i framtiden.

Samtidig med at man bygger opp "Barents 2020" som er rettet mot framtidens muligheter og utfordringer i nord, bør det vurderes om man skal trappe ned den innsats Norge har hatt for å rydde opp etter den kalde krigen i form av et atomsikringsprogram (som Stortinget hittil har bevilget 1,1 milliarder kroner til). På den måten kan man endre fokus i norsk nordområdepolitikk fra opprydding av fortidens atomavfall mot framtidens utfordringer og muligheter.

Det foreslås at et fond for "Miljø, ressursforvaltning og petroleums teknologi i nordområdene" etableres og at det tilføres årlig 1 mrd som deles mellom staten og private deltakere på en 65/35-basis. Dette fondet kan brukes både til å finansiere oppfølgingen av helhetlig forvaltningsplan for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten som Regjeringen la fram i mars 2006, nye tiltak for å sikre bedre ressursforvaltning av levende havressurser og de prosjekter som foreslås under "Barents 2020".

Av fondsbeløpet kan inntil 90 % disponeres årlig. Spørsmål om organisering av fondet og fondsstyret bør utredes etter behandling av denne rapport.

Forslag

Det foreslås at det etableres et *fond for miljø, ressursforvaltning og petroleumsutvikling i nordområdene* som løper fram til år 2020.

Miljø-, forsknings- og teknologiinnsatsen vil kreve betydelige årlige beløp. Det foreslås at det med virkning fra 2008 til 2020 avsettes en årlig statlig sum til fondet på 650 millioner kroner.

9. Plan for det videre arbeidet

Arbeidet med denne rapport ble avsluttet medio september 2006.

Dersom regjeringen vil gå videre med opplegget for "Barents 2020" langs de linjer som foreslås i rapporten, bør det holdes et nytt møte mellom utenriksministeren, olje- og energiministerens og ledelsen for bedriftene og instituttene som har deltatt i prosessen som her er beskrevet. Hensikten med et slikt møte må være å bekrefte at staten og private partnere er enige om en nasjonal satsing i regi av "Barents 2020" og om å iverksette prosjekter.

Når disse forhold er avklart på norsk side, bør det foretas en reise til Russland, Tyskland, Frankrike, Storbritannia, Canada og USA for å presentere prosjektene med sikte på å etablere et samarbeid både med aktuelle institutter (f.eks. IFP, Max Planck, MIT, St. Petersburg Technical University) og med interesserte selskaper. Det vil være naturlig at denne reisen begynner i Moskva, der kontaktene med Gazprom vil være særlig viktige.

Samtaler i Berlin, Paris og London vil framstå som en naturlig oppfølging av

utenriksministerens invitasjoner om deltakelse i "Barents 2020". I Berlin burde dette kunne organiseres som en oppfølging av seminaret som ble arrangert for tysk næringsliv i regi av den norsk-tyske Willy Brandt-stiftelsen i mars 2006.

Samtidig med at det søkes etter utenlandske partnere, bør det avklares hvordan "Barents 2020", OG21 og Forskningsrådets nordområdeinnsats best kan samkjøres. Den nye langtidsavtalen med Russland om samarbeid innenfor forskning og høyere utdanning, som finansieres over Utenriksdepartementets nordområdebevilgning, bør ses i sammenheng med "Barents 2020" når nytt program skal utformes.

Oppfølgingen av forslaget om etablering av en norsk-russisk samarbeidssone i nord bør skje parallelt med utviklingen av prosjektene. Etter en eventuell positiv russisk tilbakemelding på selve ideen, bør det utarbeides et konkret forslag til sone med sikte på videre drøftinger med Russland. Et slikt forslag bør utvikles i nær kontakt med Finnmark fylke og Sør-Varanger kommune, samt i kontakt med representanter for bedriftene.

Sammendrag av rapporten

Mandatet

”Barents 2020” ble lansert av utenriksminister Jonas Gahr Støre i september 2005 som regjeringens langsiktige satsing på teknologi og forskning i nordområdene.

Rapporten konkretiserer dette politiske utspillet i form av et forslag til opprettelse av ”Barents 2020”, herunder forslag til konkrete prosjekter som kan igangsettes og drives fram gjennom ”Barents 2020”. Målet er at norske selskaper og forskningsinstitutter samt staten skal samarbeide om prosjektene.

Utgangspunktet for rapporten

Rapporten tar som utgangspunkt at petroleumsvirksomheten som har funnet sted i Norge de siste 40 år, danner grunnlaget for den operative petroleumsvirksomheten som nå er under utvikling i nordområdene.

I tillegg gjør følgende tre forhold seg gjeldende i nordområdene:

- Utfordringene knyttet til miljø- og ressursforvaltningen er større.
- Petroleumsvirksomheten påvirkes av utenrikspolitiske forhold i større grad enn tilfellet var i Nordsjøen. Naboskapet til Russland som verdens største eier og eksportør av gass samt uavklarte suverenitetsspørsmål i nord er viktige elementer i denne forbindelse.
- Utviklingen av petroleumproduksjonen finner sted i en tid da petroleum i større grad enn tidligere er blitt et utenrikspolitisk virkemiddel. Det har i sin tur ført til at særlig europeiske og nordamerikanske forbrukerland som ledd i sin sikkerhetspolitikk er blitt opptatt av langsiktig energisikkerhet. Dette forhold har skapt ny interesse for virksomheten i nordområdene og dermed også for nærmere samarbeid med Norge.

Det politiske utgangspunktet for denne rapporten ligger i regjeringens nordområdepolitikk. Den internasjonale dimensjonen i denne politikken hviler på to pilarer: 1) intensivt samarbeid med Russland og 2) nordområdedialoger med vestlige land. Denne politikken står nå foran en konkretiseringsfase. Det er behov for å definere områder og prosjekter som kan inngå i et intensivt samarbeid med Russland. På samme måte trengs det prosjekter der den norske nordområdestrategien kan omsettes i samarbeid med dialoglandene.

Målet er at ”Barents 2020” skal bli et sentralt instrument med sikte på et nasjonalt og internasjonalt samarbeid om konkrete prosjekter på områder som miljø, ressursforvaltning og utvikling av petroleumsteknologi.

Den strategiske delen av rapporten

Den strategiske delen av rapporten har som hovedpoeng at Norge bør posisjonere seg i nord ved å satse på områder og virksomheter der landet har komparative fortrinn. Det bør i denne sammenheng føres en politikk som tar sikte på systematisk å utvikle og bygge ut disse fortrinnene.

Når det gjelder energiutviklingen i nordområdene, har Norge to viktige komparative fortrinn:

- Kunnskaper om arktiske forhold samt en avansert petroleumsteknologi som er utviklet i Nordsjøen og kan tilpasses forholdene i nordområdene
- Geografien og infrastrukturen i nord, som setter landet i stand til effektivt å betjene petroleumsvirksomheten i alle deler av Barentshavet.

Norge bør satse på å utvikle sin rolle som en ledende kunnskapsnasjon i nord, og utvikle en infrastruktur som kan betjene petroleumsvirksomheten. Effektiv ressurs- og miljøovervåking i nordområdene vil i denne sammenheng være et sentralt tema.

Dette arbeidet bør ha både en praktisk og en politisk-strategisk dimensjon. Den praktiske dimensjonen dreier seg om videre utvikling av kunnskap. Den politisk-strategiske dimensjonen handler om å bruke kunnskapen til å fremme norske interesser.

Norsk-russisk industriell og økonomisk samarbeidssone (Pomorsonen)

Rapporten foreslår at det opprettes en norsk-russisk industriell og økonomisk samarbeidssone (Pomorsonen) ved den norsk-russiske grense i nord. En slik sone kan gjøre det lettere å utvikle de fordeler Norge har i kraft av geografien og infrastrukturen i nord, uten at det oppstår en uheldig konkurransesituasjon med russiske byer, som Murmansk. I en slik sone kan man lokalisere enkelte av de institusjoner og prosjekter som foreslås etablert i rapporten.

Prosjekter

Den sentrale oppgaven for ”Barents 2020” blir å utvikle prosjekter, prosjekter som oppfordrer til aktiv deltakelse fra både oljeselskaper, forskningsinstitutter og leverandørindustri. Prosjektene skal som hovedregel være norskledede. Det skal åpnes for deltakelse av aktører fra andre land, særlig Russland.

For å sikre samordning og godt samspill er det under utarbeidelsen av rapporten ført samtaler med ledelsen i Statoil, Hydro, Aker Kværner, Det Norske Veritas, Kongsberg Satellite Services, SINTEF, IRIS, CMR, IFE, Norsk polarinstitutt, Universitetet i Tromsø, NORUT og FFI.

Ledelsen for OG21 (OEDs teknologiprojekt) har tatt kontakt med henblikk på å sikre best mulig samordning av den norske innsatsen innenfor teknologiutvikling. Det har også vært kontakt med Forskningsrådet med sikte på samkjøring.

På grunnlag av ovenstående er det satt opp en liste med elleve prosjekter som kan være av interesse for ”Barents 2020”, hvorav fem vil bli vurdert i første omgang. Listen er som følger:

- Undersjøisk bore- og produksjonsteknologi i arktiske strøk
- Langdistanse rørtransport av olje, gass og kondensat
- Petroleumsutvinning og is
- Barentshavet på skjerm – sanntidig overvåking av havområdene i nord
- Etablering av felles praksis for helse, miljø og sikkerhet (HMS)
- Miljøsikring
- Omdanning av naturgass til transporterbar tilstand
- Landanlegg – næringsutvikling
- Personellutvikling/trening
- Ressursene i nord og urfolk
- Leverandørindustrien INTSOK

Av disse prioriteres de fem første med tanke på oppstart i 2007.

Organiseringen av "Barents 2020"

Når det gjelder valg av organisasjonsform, tas det utgangspunkt i en avveining mellom ønsket om politisk styring på den ene siden og frittstående stilling på den andre siden, slik at "Barents 2020" kan fungere som en dynamisk organisasjon. Det foreslås at "Barents 2020" organiseres som en stiftelse med sentrale aktører og berørte departementer som eiere.

Finansiering

Staten forutsettes å bidra med et beløp som står i et rimelig forhold til bidragene fra selskapene og i et relevant forhold til statens inntekter fra petroleumsvirksomheten i og med at størstedelen av statens bidrag kan betraktes som innsats til framtidig inntektservervelse.

I rapporten foreslås etablert et *fond for miljø, ressursforvaltning og petroleumsutvikling i nordområdene* som "Barents 2020" kan benytte, og som også kan finansiere oppfølgingen av den helhetlige forvaltningsplanen for Barentshavet. Gjennom et slikt fond kan man sikre at miljø- og ressursforvaltningen integreres med utviklingen av petroleumsteknologi. Det foreslås at det med virkning fra 2008 fram til 2020 årlig avsettes en statlig sum på 650 millioner kroner. Bedriftenes andel blir på 350 millioner kroner.

Framdriftsplan

Når rapporten om "Barents 2020" er overlevert utenriksministeren i september 2006, forutsettes det at regjeringen avklarer om prosjektene skal gjennomføres, samt statens andel av finansieringen.

Deretter bør det foretas en oppfølging i forhold til Russland. Det må avklares om russiske aktører, særlig Gazprom, er interessert i å delta i prosjektene, og om forslaget om en samarbeidssone i nord (Pomorsonen) støttes av russiske myndigheter.

Når russisk deltakelse i prosjektene er avklart, vil det være naturlig å ta kontakt med aktuelle selskaper og institusjoner i blant annet Berlin, Paris, London og Washington for å avklare om det er mulig å få andre utenlandske partnere med i prosjektene.

"Barents 2020" foreslås igangsatt fra januar 2007.

